

השלם קטן מסכום חלקיו

שושי פולטין

מורה לביולוגיה בתיכון טשרניחובסקי בנתניה

בדרך רצופה בכוונות טובות נעשו במהלך השנים שינויים בבחינות הבגרות שמטרתם העלאה של אחוזי הזכאות לבגרות: קיצרו את שנת הלימודים, פירקו את מקצועות הלימוד, יצרו חוסר ברצף לימודי ובדרך התפרקו גם התלמידים והמורים... צריך להיות גאון או לוליין בקרקס כדי לדעת לתמרן במערכת החינוך הנוכחית!

"אני מרגישה כאילו דחסו אותי לתוך מטחנת בשר ומנסים להעביר אותי דרכה," כך תיארה אחת התלמידות שלי בכיתה י"א את המצב ברגע של ייאוש. שנת הלימודים הקודמת הייתה שנה מטורפת, אין ספק, השביתה הרסה את שנת הלימודים. אבל האמת מוכרחה להיאמר, שנת הלימודים היא שנה מפורקת כבר מזמן, ללא קשר לשביתה. כיצד קרה הדבר? הרי אי אפשר להאשים מישהו שהוא רצה להכשיל את מערכת החינוך. התיאור הבא מראה כיצד הדרך לכישלון המערכת הייתה רצופה כוונות טובות של כולם, בסך הכול רצו להיטיב עם התלמידים, ולהעלות את אחוזי הזכאות לבגרות ואפילו עשו לשם כך מאמצים עילאיים. אלא שתוך כדי תהליך פירקו את השנה, את המבחנים, ובדרך גם את להלן כמה נקודות ציון:

- בעבר נבחנו בבחינות הבגרות בכיתה י"ב בלבד.
- כדי להקל, החלו להיבחן בכיתה י' ובכיתה י"א, כל בית ספר על פי בחירתו.
- תוך כדי, כדי להקל, המציאו גם את ההגרלות ואחר כך את המיקוד (השנה, בגלל השביתה, לימדנו רק לפי המיקוד - ופירקנו את נושאי הלימוד).
- ושוב כדי להקל, ולהעלות את אחוזי הזכאות, המציאו את מועד ב' באנגלית ובמתמטיקה.
- המציאו את מועדי החורף.
- המציאו את "ההזדמנות השלישית" (בקיצ).
- המציאו את המודולריות - פירקו את מקצועות הלימוד השונים לכמה שאלונים - וכך במתמטיקה, באנגלית ובעוד מקצועות נבחנו בכיתה י"א ובכיתה י"ב, ולעתים כבר ב'.

כל אחד מהמהלכים היה, כאמור, מתוך כוונה טובה, אבל התוצאה היא שהתלמיד עסוק כל הזמן בהכנות לבחינות קיץ, חורף, מועד א', מועד ב', אותו מקצוע מפורק לגורמים... ומה רע בכל אלה?

העדר הזמן כל בחינה כזו גוזלת משאבי זמן ואנרגיה:

- לכל בחינה צריך להתכונן, צריך להיבחן בבחינת מתכונת, ולשם כך מפסיקים את מהלך הלימודים הרגיל. התוצאה: שנת הלימודים מתקצרת, אבל את החומר צריך להספיק...
- יתר על כן, בחינות הבגרות נקבעות על פי מועד הגיוס הראשון באמצע יולי, כך שצריך לסיים את הבחינות, כולל מועד ב', לפני מועד הגיוס (כיום מועדי הבגרות מותאמים למועדי הגיוס).
- כדי לגשת למועד ב' צריך לבדוק את מועדי א', ולכן שוב מקדימים את מועדי הבחינות... כך מתחילים מועדי הבחינות הרשמיים בתחילת מאי, ולפני כן יש בחינות מתכונת (מבחני מגן) ומבחנים מעשיים במקצועות שונים.
- האבסורד הגדול הוא שלוח המבחנים מותאם, כאמור, לתאריך הגיוס של תלמידי כיתה י"ב, ולפיכך גם מועדי הבחינות של תלמידי כיתות י'-י"א מותאמים לתאריך הגיוס של תלמידי י"ב... ובהתאם לכך מתקצרת שנת הלימודים גם שלהם...

העדר רצף לימודי פעם למדו במגמה. למשל, במגמה הביולוגית למדו כל התלמידים שבכיתה ביולוגיה וכימיה. היום, כדי להיטיב עם התלמידים, באורח לגיטימי, יש צירוף המקצועות - תלמיד יכול ללמוד ביולוגיה עם ביוטכנולוגיה, תיאטרון, תקשורת, אומנויות העיצוב, ערבית, מחשבים ועוד ועוד.

אליה וקוץ בה: בגלל מערכת הבחינות, לקראת פסח, מתחיל תהליך שבו תלמידים חסרים בקבוצת הלימוד - פעם זה בגלל בחינת מגן/בגרות/בחינה מעשית בביוטכנולוגיה, פעם אחרת

כשיש מגן/בגרות/מעשית בתיאטרון, כשיש מגן/בגרות בערבית וכו', וכך **מתקצר זמן מורה-תלמיד**.

צריך להיות גאון או, ליתר דיוק, לוליין בקרקס, כדי לתמרן בכל המערכת הזאת: בין מערכת הלימודים הרגילה, הפעילויות החברתיות הנחוצות והלגיטימיות, בין מערכת המבחנים השונים ובמהלכם גם בין התגבורים.

החמור בכל התהליך שתואר הוא שההפסקות בלימודים, **חוסר הרצף**, העובדה שנתונים לעתים בסד בלתי אפשרי של **זמן** בגלל ריבוי בחינות וקיצור השנה - כל זה גורם לא אחת שהתלמידים "**מתפרקים**" ומרימים ידיים, מפסיקים ללמוד ונכשלים...

בעיה נוספת שהתעוררה בשנים האחרונות היא שחוסר הרצף בלימודים גורם לתלמידים רבים להתחיל לעבוד והם משנים את סדר העדיפויות שלהם (וכאן יש מקום לדיון נפרד).

המורים, מצדם, לחוצים, לוקחים על עצמם את האחריות, עושים לעתים את העבודה במקום התלמיד, והקושי לעמוד באחריות זו רק הולך וגדל, דבר המגביר את התסכול.

התקציב למקצועות רבים יש כמה שאלונים שנערכים בשנים שונות, ולכל בחינה כזאת יש מנגנון שלם - הכנת השאלון, העברת המבחן - מנהלה, משגיחים, הדואר הנותן שירות שמירה והעברה, ומנגנון לבדיקה. ללא ספק התקציב לכך גדול, גדול מדי...

התוצאות למרות כל המאמצים שפורטו לעיל, לא הגענו לאחוזים מרשימים של זכאות לבגרות. אחוז הזכאים לבגרות בשנת הלימודים תשס"ו עמד על 53.3 אחוזים, בדומה לשנה הקודמת.

השלם שנוצר מפירוק הבחינות למרכיבים לא עולה על סכום חלקיו, כפי שרצו מי שטוו את התוכניות השונות.

יותר מכך: אם נבדוק את מרכיבי הזכאות, הרי נוסף על כך שקרוב למחצית מהתלמידים לא הגיעו לזכאות המיוחלת, חלק ניכר מבעלי הזכאות לא יוכלו להשתמש בה לקבלה לאוניברסיטאות, ולכן יסיימו את התיכון ללא מקצוע וללא כרטיס הכניסה לאוניברסיטה.

והעיקר - בדרך איבדנו הרבה - את יכולת הלמידה היעילה, את האחריות של התלמיד ללימודיו ולהישגיו, את המשמעת, וגם את ציבור התלמידים והמורים, שנעשה למתוסכל.

הצעות לשינוי/שיפור

- יש לבחון בכובד ראש את האפשרות **לצמצום מספר השאלונים** שעושה כל תלמיד, וריכוזם בסוף כיתה י"ב בלבד, כבעבר, בתוך פנייה לשלטונות הצבא להתאים את עצמם למועדי הבגרות - ולא להפך...
- להפוך את שנת הלימודים בכיתה י' וי"א לשנה מלאה, ובכיתה י"ב יתקיימו המבחנים המסכמים.
- בימים אלה מתגבשת הצעה של בוגרי "מכון מנדל למנהיגות חינוכית", שרובם מנהלי תיכונים, לצמצום מספר בחינות הבגרות, אך כבר עכשיו אוכל לומר שהמתכונת המוצעת של צמצום המקצועות ל-3 עלולה לגרום שמקצוע שלא נבחנים בו לא יילמד. יש לבחון את התוכנית מתוך ההסתייגות הזאת.
- **לוותר על המדד של "שיעור זכאות לבגרות" כמדד בלעדי להצלחת מערכת החינוך... להשקיע בתהליך הלמידה, בהגברת המשמעת ובהקניית ערכים, ולהחזיר עטרה ליושנה...**